УДК 629.113

Л.Г. Шморгун, *кандидат економічних наук, професор*
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА: ЯКОЮ ВОНА Є В УКРАЇНІ?

У статті представлений аналіз динаміки інвестиційних вкладень в основний капітал, що є одним із найважливіших факторів зростання виробництва. Обґрунтовано, що зростаючою вважається економіка, в якій валові інвестиції в основний капітал перевищують амортизацію. Наведено показники норми валових інвестицій та індекси фізичного обсягу ВВП за 2001-2011 рр., що свідчать про низькі темпи зростання української економіки. Зроблено низку пропозицій щодо покращення інвестиційної політики в Україні.

Ключові слова: *інвестиційна політика, основний капітал, амортизація, валові інвестиції, валовий внутрішній продукт, темпи зростання, індекс інвестиційної активності.*

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПОЛИТИКА: КАКОЙ ОНА ЕСТЬ В УКРАИНЕ?

Л.Г. Шморгун, *кандидат экономических наук, профессор*
Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств, Киев

В статье представлен анализ динамики инвестиционных вложений в основной капитал, являющихся одним из важнейших факторов роста производства. Обосновано, что растущей считается экономика, при которой валовые инвестиции в основной капитал превышают амортизацию. Приведены показатели нормы валовых инвестиций и индексы физического объема ВВП за 2001-2011 гг., свидетельствующие о низких темпах роста украинской экономики. Сделан ряд предложений для улучшения инвестиционной политики в Украине.

Ключевые слова: *инвестиционная политика, основной капитал, амортизация, валовые инвестиции, валовой внутренний продукт, темпы роста, индекс инвестиционной активности.*

INVESTMENT POLICY: WHAT IT IS IN UKRAINE?

L.G. Shmorgun, *PhD in Economics, prof.,*
National Academy of Supervisory frame of culture and arts.

The article contains analysis of the dynamics of investments into fixed capital, which is one of the most important factors of production growth. It is proved that economy is growing when gross fixed investments exceeds depreciation. The indexes of gross investment rate and volume indexes of GDP for the years 2001-2011 are presented. They show low rates of growth of the Ukrainian economy. The author makes a set of proposals to improve the investment policy in Ukraine.

Keywords: *investment policy, capital assets, depreciation, gross investments, gross domestic product, growth rate, index of investment activity.*

В економічній літературі інвестиційна політика визначається як сукупність заходів, які проводяться державою та підприємствами у вигляді встановлення обсягів і структури інвестицій, визначення напрямів їхнього використання, джерел одержання з урахуванням

необхідності оновлення основних засобів і підвищення їхнього технологічного рівня [1, 273]. Аналіз сучасного стану інвестиційних вкладень в основний капітал як відображення інвестиційної політики державних органів і підприємців є однією з актуальних проблем дослідження.

Інвестиції як грошові вкладення на збільшення основних засобів, є одним із найбільш важливих факторів зростання виробництва. Тому аналіз сучасного стану інвестиційних вкладень в основний капітал як відображення інвестиційної політики державних органів і підприємців є однією з актуальних проблем економічних досліджень.

Аналізу стану, динаміці та проблемам інвестиційної політики України присвячені численні праці вчених: М. Саєпка, О.І. Індрісова [8], А.С. Філіпенко, О. Рогача [9] та ін.

Інвестиційна політика є складовою частиною державної економічної політики поруч із податковою, фінансово-кредитною, ціновою та іншими видами економічної політики. Канадський учений Пол Леслі, відомий своїми працями у сфері державної політики, визначає суть державної політики як "напрям дії або утримання від неї, обрані державними органами для розв'язання певної проблеми або сукупності взаємно пов'язаних проблем» [2, 22]. Отже, відсутність із боку державних органів і власників підприємств дії щодо проблем інвестування економіки також можна трактувати як різновид державної інвестиційної політики.

Основну питому вагу в загальних інвестиціях займають інвестиції в основний капітал. В економічній літературі інвестиції в основний капітал розглядаються як валові інвестиції у складі двох компонент: суми амортизаційних відрахувань і чистих інвестицій. Від співвідношення у валових інвестиціях амортизаційних відрахувань і чистих інвестицій залежить стан розвитку економіки. Згідно з однією з публікацій, залежно від різних співвідношень між цими компонентами, економіка може бути зростаючою, статичною та стагнуючою. Зростаючою є економіка, коли валові інвестиції перевищують амортизацію, тобто коли в їхньому складі є частина чистих інвестицій. Тоді економіка знаходиться на піднесенні в тому сенсі, що зростають її виробничі потужності як основа зростання валового внутрішнього продукту. Статична або застійна економіка відображає ситуацію, коли валові інвестиції й амортизація рівні. Це означає, що економіка знаходиться у стані спокою. В ній виробляється стільки капіталу, скільки потрібно, щоб замістити засоби, спожиті в процесі виробництва ВВП даного року. Несприятлива ситуація стагнації економіки виникає тоді, коли валові інвестиції менші за амортизацію, тобто споживається капіталу більше, ніж виробляється. В стагнуючій економіці валових інвестицій недостатньо, щоб замістити капітал, спожитий у річному виробництві [3, 135-138]. Найбільш типовою є ситуація, коли валові інвестиції перевищують амортизацію, при чому від величини цього перевищення залежить стан розвитку економіки.

Кількісні характеристики такого впливу валових інвестицій в основний капітал на розвиток економіки в економічній літературі пропонується визначати за допомогою норми валових інвестицій в основний капітал. Цей показник обчислюється як відсоткове відношення обсягу валових інвестицій в основний капітал до величини валового внутрішнього продукту за формулою:

$$N=I/V*100,$$

де N – норма валових інвестицій в основний капітал;

I – валові інвестиції в основний капітал;

V – величина валового внутрішнього продукту.

Прийнято вважати, що в країнах із високими темпами розвитку економіки норма валових інвестицій в основний капітал знаходиться на рівні 30-40%, для країн із середніми і низькими темпами розвитку економіки – на рівні 18-20% [4, 367]. За наявності статистичних даних про вкладення чистих інвестицій в основний капітал було б доцільним обчислювати також показник норми чистих інвестицій в основний капітал за тією самою формулою.

Мета статті – аналіз динаміки обсягів валових інвестицій в основний капітал, валового внутрішнього продукту та норми валових інвестицій в основний капітал як основних показників, що характеризують рівень інвестиційної політики державних установ і

власників підприємств.

Слід зазначити, що наявна статистична інформація надає можливості для досить ґрунтовного аналізу залежності динаміки валового внутрішнього продукту від обсягів валових інвестицій в основний капітал. Особливо важливими у цьому відношенні є дані про динаміку валового внутрішнього продукту та валового нагромадження основного капіталу в постійних цінах 2007 р. Показник валового нагромадження основного капіталу формується в структурі національних рахунків як один із елементів кінцевого споживання валового внутрішнього продукту у вигляді валових інвестицій в основний капітал. На жаль, наша статистика не публікує даних про вкладення чистих інвестицій в основний капітал, що унеможливлює повну оцінку рівня інвестиційної політики в країні.

Для початку розглянемо динаміку валового внутрішнього продукту та валового нагромадження основного капіталу в контексті залежності зростання ВВП від інвестування в основний капітал *(табл. 1)* [10].

Таблиця 1

Валовий внутрішній продукт і валове нагромадження основного капіталу, 2001-2011 роки

Роки	***Валовий внутрішній продукт***				***Валове нагромадження основного капіталу***			
	обсяги, млрд грн		***індекси обсягів, %***		***обсяги, млрд грн***		***індекси обсягів, %***	
	у факт. цінах	*у цінах 2007 р.*	*у факт. цінах*	*у цінах 2007 р.*	*у факт. цінах*	*у цінах 2007 р.*	*у факт. цінах*	*у цінах 2007 р.*
2001	204,2	468,4	100,0	65,0	40,2	83,3	100,0	42,0
2002	225,8	493,0	110,6	68,4	43,3	86,2	107,6	43,4
2003	267,3	540,0	130,8	74,9	55,9	105,3	137,0	53,1
2004	345,1	605,3	168,8	84,0	77,8	126,9	193,5	64,0
2005	441,4	622,5	219,4	86,5	97,0	131,9	241,1	66,5
2006	544,1	670,0	266,4	92,9	133,9	159,5	332,9	80,4
2007	720,7	720,7	352,9	100,0	198,3	198,3	443,3	100,0
2008	948,0	737,3	464,2	102,3	250,2	195,0	622,1	98,8
2009	913,3	628,5	447,9	87,2	167,6	97,0	416,2	48,9
2010	1082,6	654,6	530,2	90,8	196,0	100,8	486,5	50,8
2011	1302,1	688,6	637,7	93,5	241,8	108,0	601,3	54,5

Із наведених у *табл. 1* даних видно, що валовий внутрішній продукт протягом десяти років у фактичних цінах зріс у 6,4 разів. На перший погляд, це високі темпи зростання. Але коли виключити з його динаміки інфляційну складову, то виявляється, що фізичний обсяг ВВП у постійних цінах 2007 р. зріс усього-на-всього у 1,4 разу. Дещо менше зросли за цей період обсяги валового нагромадження основного капіталу: у фактичних цінах у 6 разів, а в цінах 2007 р. – в 1,3 разу. Це означає, що зростання ВВП відбувалося не тільки внаслідок валових інвестицій в основний капітал, а й за рахунок інших факторів. При цьому простежуються такі особливості динаміки валового нагромадження основного капіталу в цінах 2007 р., які не могли особливо впливати на зростання ВВП. Якщо обчислити середньорічні обсяги валового нагромадження капіталу за 2001-2003 рр. (91,5 млрд грн) і за 2009-2011 рр. (401,9 млрд грн), то виявиться, що середньорічне нагромадження основного капіталу зросло всього на 14,2%.

Важливо також проаналізувати динаміку валових інвестицій в основний капітал і, зокрема, обчислити щорічні показники норми валових інвестицій в основний капітал. Ці показники представлені в *табл. 2* [10, 25].

Таблиця 2

Валові інвестиції в основний капітал і норма валових інвестицій в основний капітал, 2001-2011 роки

Роки	***ВВП (млрд грн)***	***Валові інвестиції в основний капітал (млрд грн)***	***Індекси валових інвестицій в основний капітал (%)***		***Норма валових інвестицій в основний капітал (%)***
			до попереднього року	*2001р.=100,0*	
2001	204,2	37,6	100,0	100,0	16,0
2002	225,8	37,2	114,1	144,1	16,5
2003	267,3	51,0	137,1	156,4	19,1
2004	345,1	75,7	148,4	232,2	21,9
2005	441,4	93,1	123,0	285,6	21,1
2006	544,1	125,3	134,6	384,3	23,0
2007	720,7	188,5	150,4	578,2	26,2
2008	948,0	239,1	126,8	733,4	25,2
2009	913,3	151,8	63,5	465,6	16,6
2010	1082,6	157,0	99,3	462,2	13,9
2011	1302,1	209,1	138,7	641,4	16,1

Із *табл. 2* видно, що валові інвестиції в основний капітал протягом 11-річного періоду зросли в 6,4 разів. Зростання валових інвестицій в основний капітал пов'язане, головно, з розбудовою інфраструктури для проведення Євро-2012. Справжній бум вкладання валових інвестицій в основний капітал спостерігався протягом 2006-2008 рр., після чого відбувся різкий спад. Але чи сприяли розвитку економіки ці значні вкладення інвестицій? Наведемо з цього приводу висловлювання екс-міністра економіки України Романа Шпека: «Ми понабудовували всілякої інфраструктури до того Євро-2012. А тепер постає запитання – навіщо нам усе це, як його утримувати? У Львові не знають, що робити зі стадіоном. Багато аеропортів не використовуються. Ми повинні так вкладати гроші, щоб це поліпшувало наше життя, сприяло добробуту наших дітей та онуків» [5].

Про міру достатності валових інвестицій в основний капітал для розвитку економіки свідчить наведена в *табл. 2* динаміка норми валових інвестицій в основний капітал. Якщо виключити з динамічного ряду показників норми валових інвестицій в основний капітал дані за роки інвестиційного буму, пов'язаного з Євро-2012, то виявиться, що протягом решти років (початок і кінець динамічного ряду) норма валових інвестицій в основний капітал коливалась в межах 16,0% – 16,5%. Якщо вважається, що середнім і низьким темпам розвитку економіки відповідають норми валових інвестицій в основний капітал на рівні 18-20%, то це означає, що наша економіка розвивається дуже низькими темпами. Це, зокрема, проявилося, як було показано в *табл. 1,* у динаміці ВВП у постійних цінах 2007 р. В доповнення розглянемо динаміку ВВП у постійних цінах, порівняно з 1990 р. і в контексті міжнародних порівнянь *(рис.1)* [10, 15].

Рисунок 1

Індекси фізичного обсягу валового внутрішнього продукту України

На графіку видно, що виробництво ВВП 2000 р. впало до 40% по відношенню до 1990 р. Після цього почалося повільне зростання ВВП, яке, з урахуванням кризового спаду 2009 р., зупинилося 2011 р. на позначці 70% від обсягу 1990 р. Виявляється, Україна є найбільш відсталою країною з виробництва валового внутрішнього продукту серед інших країн СНД, які за цей само період збільшили виробництво ВВП в середньому у 1,5 разу, порівняно з 1990 р. [6]. Простий розрахунок показує, що за таких темпів зростання ВВП Україні знадобиться ще 13 років, щоб досягти того рівня, яким він був 1990 р. Катастрофічне падіння виробництва ВВП є наслідком руйнівних ринкових перетворень, які призвели до занепаду цілих галузей народногосподарського комплексу. Для того, щоб досягти виробництва ВВП на рівні 1990 р., потрібні потужні інвестиції в найважливіші галузі промисловості та в агропромисловий комплекс. Але за нинішніх темпів інвестування економіки закрадається сумнів: чи спроможна наша країна повернутися до рівня виробництва ВВП, яким він був 1990 р.?

Висновки та пропозиції

1. Динаміка фізичного обсягу валового внутрішнього продукту, особливо, порівняно з 1990 р., валових інвестицій в основний капітал, і норми валових інвестицій в основний капітал показали, що економіка України розвивається низькими темпами і що в нашій країні відсутня інвестиційна політика як на рівні підприємств, так і на урядовому рівні.

2. Інвестиційна політика з'явиться тоді, коли буде розроблено і впроваджено на практиці сукупність заходів, які повинні проводитися державою і підприємствами у вигляді встановлення обсягів і структури інвестицій в основний капітал і визначення напрямів їхнього використання. Ці заходи повинні б включати певні санкції щодо тих підприємств, які вкладають свої прибутки в офшорні зони і стимули для тих підприємств, які спрямовують

великі суми на інвестиції в основний капітал.

4. Для обґрунтування заходів, передбачених інвестиційною політикою, необхідно удосконалити інформаційну базу, зокрема доповнити статистичну звітність показником чистих інвестицій в основний капітал, а також відновити в статистичних збірниках показник основних засобів виробничого призначення.

5. Заслуговує на увагу ідея Державної податкової служби двічі на рік виводити індекс інвестиційної активності для підприємств усіх форм власності [7]. Таким індексом може служити показник норми валових інвестицій в основний капітал, обчислений як відношення коштів, затрачених підприємством на валові інвестиції в основний капітал до одержаного ним доходу. Але така звітність про вкладені підприємствами інвестиції в основний капітал повинна надходити до Державної служби статистики.

Використана література

1. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. Изд. 2-е, перераб. и дополн. / А.Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 2006. – 860 с.
2. Леслі Пол. Аналіз державної політики / Пол Леслі ; пер. з англ. І. Дзюб. – К. : Основи, 1999. – 422 с.
3. Макконнелл К.Р. Экономика: принципы, проблемы, политика / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю ; пер. с англ. 11-го изд. – К. : Ха Гар, 1998. – 785 с.
4. Экономика : учебник под ред. д-ра экон. наук, проф. А.С. Булатова, 4-е изд., перераб. и дополненное. – М. : Экономистъ, 2005. – 853 с.
5. Дослівно // Сільські вісті. – 20 вересня. – 2013.
6. Здолати лиху долю // Сільські вісті. – 24 листопада. – 2011.
7. Клименко О. ДПС двічі на рік виводитиме індекс інвестиційної активності / О. Клименко // День. – 1 березня. – 2012.
8. Идрисов А Б. Стратегическое планирование и анализ эффективности инвестиций / А.Б. Идрисов. – М. : Филинъ, 2000. – 271 с.
9. Рогач О.І. Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій : підруч. / О.І. Рогач. – К. : Либідь, 2005. – 720 с.
10. Національні рахунки України за 2011 рік : статистичний збірник. – К., 2013.